

Justis- og beredskapsdepartementet
postmottak@jd.dep.no

Høringsuttalelse - endringer i straffeprosessloven og politiloven – utlevering av informasjon fra skjulte tvangsmidler fra PST til E-tjenesten

Den internasjonale juristkommisjon – norsk avdeling (ICJ-Norge) viser til Justis- og beredskapsdepartementets høringsbrev av 1.2.2016. Høringsdokumentene har vært gjennomgått av ICJ-Norges fagutvalg for personvern, kommunikasjonsfrihet og ytringsfrihet.

Det beklages at oversendelsen skjer en dag etter høringsfristen, men ICJ-Norge vil gjerne avgi nærværende høringsuttalelse.

ICJ-Norge anbefaler at lovforslaget gjennomgås på nytt, og at det utarbeides mer detaljerte regler som bedre balanserer hensynet til rikets sikkerhet med norske borgeres personvern.

Generelt

ICJ-Norge viser til at det nå pågår en rekke prosesser parallelt, som alle kan ha vesentlig betydning for balansen mellom rikets sikkerhet/kriminalitetsbekjempelse og personvern/kommunikasjonsfrihet. Vi nevner for eksempel Prp. 68 L (2015-2016) om skjulte tvangsmidler, utredning om Etterretningstjenestens tilgang til kommunikasjon i kabel og sikkerhetslovsutvalgets pågående utredning.

ICJ-Norge viser videre til Lysneutvalgets rapport NOU 2015:13, hvor utvalget i punkt 21.10.1 skriver at

De hensynene som underbygger behovet for nye etterretnings- og etterforskningsmetoder, må baseres på et solid empirisk grunnlag. Dette er vesentlig for å kunne vurdere om tiltakene er nødvendige og proporsjonale i et demokratisk samfunn. Det kreves analyser av mulige konsekvenser for samfunnet som helhet, offentlige myndigheter, næringsliv, interesseorganisasjoner og enkeltindivider.

Endelig viser ICJ-Norge til regjeringens Digitale Agenda, Meld. St. 27 (2015-2016) på side 203, hvor det fremkommer at «tiltak som griper inn i kommunikasjonsvernet må dokumentere effektivitet og reelt behov med hensyn til kriminalitetsbekjempelse og etterretning», og at «myndigheten skal regelmessig gjennomgå det totale nivået på inngrep i kommunikasjonsvernet».

Foreliggende høringsnotat drøfter ikke hvordan de inngrep i person- og kommunikasjonsvernet som foreslås vil påvirke den overordnede balansen mellom myndighetenes behov for etterretning og den enkeltes personvern. Dette er særlig påfallende ettersom man som følge av overnevnte prosesser vil kunne få en dramatisk endring i denne balansen i løpet av kort tid. Videre er det en nær sammenheng mellom den foreslåtte utvidelsen av metodetilgangen i Prp. 68 L og foreliggende forslag, siden disse sett i sammenheng vil åpne for at materiale innhentet ved dataavlesning vil kunne overføres til etterretningstjenesten uten domstolskontroll.

Forholdet til straffeprosesslovens og politilovens forholdsmessighetsvurderinger

Både etter straffeprosesslovens og politilovens regler om kommunikasjonskontroll o.l. skal retten foreta en forholdsmessighetsvurdering, hvor behovet for inngrepet skal vurderes opp mot inngrepets styrke. Forholdsmessighetsvurderingene er i all hovedsak sentrert rundt behovet for henholdsvis effektiv kriminalitetsbekjempelse og forebygging av presumptivt meget alvorlige straffbare forhold.

Disse forholdsmessighetsvurderingene er i svært liten grad sentrert rundt etterfølgende bruk av innhentet materiale, blant annet siden denne bruken er strengt regulert. Etter gjeldende regime kan retten gå ut fra at det materiale den gir tillatelse til å innhente kun benyttes til nettopp å straffeforfølge eller forebygge straffbare handlinger.

Foreliggende forslag gjør et vesentlig unntak fra dette utgangspunktet, som det vil være vanskelig for retten å overskue konsekvensene av. Ved at materialet skal kunne brukes til generell etterretningsvirksomhet, uten tilknytning til noe spesifikt straffbart forhold, vil være et vesentlig potensiale for *formålsutglidning*. Retten vil ikke kunne forutse om materialet vil utleveres i etterkant, og kan heller ikke ta hensyn til dette i sin forholdsmessighetsvurdering.

ICJ-Norge anser at dette taler for mer detaljerte regler enn de foreslåtte om overføring av materiale fra kommunikasjonskontroll til Etterretningstjenesten.

Forholdet til lov om etterretningstjenesten § 4

Lov 20. mars 1998 nr. 11 om etterretningstjenesten § 4 første ledd lyder:

Etterretningstjenesten skal ikke på norsk territorium overvåke eller på annen fordekt måte innhente informasjon om norske fysiske eller juridiske personer.

ICJ-Norge anser at foreliggende forslag lett vil innebære en uthuling og omgåelse av denne bestemmelsen, siden forslaget innebærer at Etterretningstjenesten vil kunne komme i besittelse av store mengder inngripende informasjon om norske borgere i Norge. Denne sentrale reglen bør ikke kunne omgås ved at PST overfører informasjon til etterretningstjenesten som tjenesten selv ikke lovlig kan innhente. I den grad man gjør unntak fra denne regelen bør dette gjøres etter så eksplisitte og forutberegnelige lovregler som mulig.

Dette følger også av lovskravet i Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) artikkel 8 (2) og artikkel 10 (2), som begge vil komme til anvendelse på slik innhenting, behandling og deling av personopplysninger som det her vil være tale om. Se blant annet Den europeiske menneskerettsdomstolens (EMD) nylige avgjørelser i sakene henholdsvis Roman Zakharov v.

Russia (47143/06) og Szabó v. Hungary (37138/14), med videre henvisninger. Det vises også til Grunnloven § 113, jf § 102.

Oppbevaring og sletting

Informasjon fra kommunikasjonskontroll er omfattet av et omfattende regelverk om begrensninger for bruk, oppbevaring og sletting. Etterretningstjenestens tilsvarende regelverk kan godt tenkes å være tilfredsstillende på disse områdene, men siden dette ikke er offentlig kjent kan ikke vi – eller den øvrige offentlighet – ta stilling til dette. Forslaget innebærer dermed overføring av opplysninger innhentet med tvangsmidler fra et offentlig til et lukket regime, hvor man ikke har noen mulighet til å beregne f.eks. hvor lenge dette lagres eller hva det brukes til. Også på dette punkt vises det som ovenfor til de krav som etter EMDs praksis, stilles, ikke bare til forholdsmessigheten i inngrepene i kommunikasjonsfriheten og personvernet, men også til lovhjemmelens kvalitet.

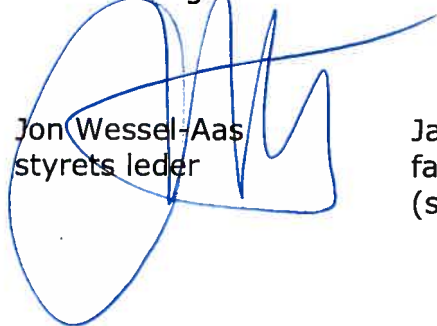
Konklusjon

ICJ-Norge betviler ikke at det i noen tilfeller – for eksempel der PST gjennom sin bruk av skjulte tvangsmidler kommer over opplysninger om fremmede lands aktører som bedriver virksomhet som truer Rikets sikkerhet – vil kunne være nødvendig å overføre informasjon innhentet med skjulte tvangsmidler fra PST til Etterretningstjenesten. En eventuell åpning for dette bør imidlertid være bedre utredet, herunder ta hensyn til at mengden materiale som kan hentes inn er foreslått utvidet, og legge reelle begrensninger på hvilket materiale som kan overføres. Vilkårene bør også være vesentlig mer spesifikke, og departementet bør vurdere å underlegge slik overføring etterfølgende domstolskontroll.

Oslo, 3. mai 2016

For ICJ-Norge

Jon Wessel-Aas
styrets leder

Jarle Langeland
fagutvalgsmedlem
(sign.)